

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.ф.н. Анастас Герджиков
на дисертация за присъждане на образователна и научна степен доктор в
Област на висшето образование 2. Хуманитарни науки, Професионално
направление 2.1. Филология – класически езици (медицински латински език)
Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Медицински факултет
Докторантска програма: Класически езици

1. Кандидатът

Калина Босева е магистър по класическа филология от Софийския университет. Тя е асистент по латински език в Медицинския факултет на Софийския университет. Докторант е на самостоятелно обучение в Катедрата по класическа филология на Софийския университет с научен консултант доц. д-р Елия Маринова. Докторската дисертация е одобрена за публична защита на заседание на Катедрата по класическа филология на Софийския университет. Босева е натрупала и дори надхвърлила необходимите ЕСТК кредити, положила е докторантския си изпит с оценка Отличен 6 и е изпълнила всички задачи, поставени в индивидуалния ѝ план. Представени са всички необходими документи и материали.

С оглед на изложеното административно-процедурните изисквания на Закона за развитието на академичния състав, Правилника за неговото прилагане и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Охридски“ са спазени.

2. Публикации и участия в конференции

Кандидатката е представила 13 публикации, свързани с темата на дисертацията, две от които са статии в сборници в периодични издания, една – в академични списания и 10 доклада и постери на конференции.

3. Дисертацията и авторефератът

Представен е набор от материали в електронен формат, съдържащ дисертационния труд и автореферат на български и английски език.

Дисертацията „*Ignis sacer* в литературната и в медицинската традиция (I в. пр.Хр. – XI в.)“ е посветена на изследването на семантичните трансформации на термина, идентифициране на заболяванията и свързаните с тях терапевтични методи.

Състои се от 470 страници, включително въведение, три глави, заключение, списък на приносите, 74 страници приложения, девет таблици, една фигура в основния текст и 214 фигури в приложенията.

В уводната първа глава на дисертацията авторката представя предмета, целите и задачите на изследването (анализ на диахронното развитие на термина и идентифициране на означаваните от него заболявания, на прилаганите терапии и на използваните лекарствени съставки) и текущото състояние на изследванията на термина *ignis sacer*. Една подглава е посветена на корпуса от източници, критериите за формирането му и използваните методи за анализ на корпуса, за идентифициране на патологични състояния и на терапевтични съставки.

Главата описва корпусите, които е било необходимо да бъдат съставени. Първо, набор от източници, използващи фразата *ignis sacer* във връзка с болест, вариращи от медицински трактати и поеми до източници и автори с чисто литературна или символична употреба на фразата. Корпусът включва 225 цитирани пасажа на латински и 45 на старогръцки от 30 латиноезични автори от 1 век пр. н. е. до 11 век, два анонимни монашески медицински сборника и няколко гръцки автори. С помощта на предписаните комбинации от терапевтични съставки се проследяват оригиналните източници на тези пасажки, за да се стигне до предложените идентификации на лекарствените съставки на терапията, както и възможните патологични състояния под името *ignis sacer*. След това е разработен един втори корпус от източници за идентифициране на терапевтични вещества, използвани срещу *ignis sacer*. За да се обработи, категоризира, съхрани и статистически анализира голямото количество различни източници, е било необходимо да се разработи също един методологичен инструмент (релационна база данни).

Втора глава представя подробно терминологичните и методологичните основи на изследването и е разделена на подглави. В първия от тях – „Болест” и „диагноза” като социални и философски концепти. Мултидисциплинарният научен подход към дефинирането на медицинските понятия” – Босева сравнява древни и съвременни концепции за болестта и методите за диагностициране и прави извода, че за намиране на едно или повече съвременни съответствия на понятия, използвани в миналото, най-подходящият метод е ретроспективна диагностика.

Във втора подглава – „Изграждане на база данни като инструмент за многофакторен анализ на медицинската, ботаническата и фармацевтичната терминология в изследваните извори” е описана създадената релационна база данни *Ignis Sacer Data Base (ISDB)*.

Трета глава е посветена на трансформациите в развитието на термина *ignis sacer* в изследваните извори – неговите семантични области, алтернативни словосъчетания и развитието на израза *ignis sacer* в немедицински източници и в специализирана медицинска литература.

Глава четвърта се концентрира върху идентифицирането на веществата и анализа на терапията, свързана с *ignis sacer*. Описани са терапевтични вещества от растителен, животински и неорганичен произход, както и терапевтични вещества, получени от гъби. Босева заключава, че преобладават растителните вещества и установява използваните терапевтични процедури: хирургични интервенции, терапия на храносмилателната система, физиотерапия, магически практики и локално външно приложение на трансдермални терапевтични средства.

Глава пета е заключителната част на дисертацията и се фокусира върху болестите и комплексите от симптоми, известни като *ignis sacer*. Авторката демонстрира сложните отношения между двете традиции – литературната и медицинската. Различни източници използват *ignis sacer* за обозначаване на животозастрашаващи състояния или състояния, които са продължителни или хронични. Метафоричното използване на *ignis*, от друга страна, обозначава множество заболявания, свързани с тази фраза.

Босева разделя това изключително разнообразие от споменавания и възможни идентификации на болестта на два семантични кръга, единият произтичащ от работата на Скрибоний Ларгус, а другият – от трактата на Целз. Според нея тези два различни семантични кръга изглежда са механично обединени и разширени от Плиний Стари. Затова Босева допуска наличието на някакво липсващо звено, най-вероятно медицински текст, писан през 5-ти и 1-ви век пр.н.е.

Кандидатката показва как от самото начало на историята на *ignis sacer* възникват няколко ключови проблема: взаимното влияние между двете паралелни традиции, в които е засвидетелствана фразата – литературната и медицинската; предпоставките за последващи семантични трансформации в книжовната традиция чрез метафоризация и метонимизация; и преди всичко липсата на едно понятие (болест), което *ignis sacer* обозначава. Дисертацията проследява развитието на концепцията и понятието при няколко автори и през различни епохи, като допринася за преодоляване на трудностите при уточняване на неговата лексикална и концептуална същност.

Дисертацията включва няколко приложения – Index locorum, Речник на идентифицирани терапевтични субстанции на латински и старогръцки език, Илюстрации към Глава 2. Терминологична и методологична основа на изследването, съдържащо 34 фигури, и Илюстрации към Глава 4. Идентификация на субстанциите и анализ на терапията, свързана с *ignis sacer*, съдържащо 180 фигури.

Рефератът съдържа резюме на работата, което е твърде дълго и би могъл да представи съдържанието и идеите на дисертацията по-ясно. Има някои разлики между българската и английската версия на резюмето.

4. Научни приноси

Съгласен съм със списъка с приноси, представени от Босева в дисертацията и автореферата. Основните научни приноси на дисертациите са следните:

1. Дисертацията наистина е интердисциплинарна не само в рамките на хуманитарните науки, но и в областта на филологията и природните науки. Тя развива интердисциплинарен подход към тема, която не може да бъде изследвана с чисто филологически или естествено-научни методи.

2. Компилираният корпус от източници, в който е засвидетелствана фразата *ignis sacer*, е постижение сам по себе си и включва 225 цитата от 30 латиноезични автори и два анонимни монашески медицински сборника и 45 цитата от четирима гръкоезични автори, разделени по категории. Той съдържа и препратките, които включват само предлагана терапия, без описание на симптоми на заболяването и които не са описани досега във вторичната литература.

3. Предложени са методически модели:

- за идентифициране на растителни, минерални и животински вещества;
- за ретроспективна диагностика на патологичните състояния, описани под името *ignis sacer*.

4. Един втори корпус, включващ около 350 цитата, съдържащи фитографски пасажии, методи за извличане или свойства на минерали и друга уместна информация, е съставен с цел идентифициране на свързани лекарства.

5. Босева е разработила специализирана релационна база данни, която може да служи като методически инструмент за съхранение, сортиране и анализ на данни, свързани с диахронното проследяване на медицински термин. В тази база данни се записват всички източници от основния корпус, свързани с фразата *ignis sacer*, като по този начин се формира специфична *Ignis Sacer Data Base (ISDB)*. С помощта на статистически анализ на лекарствените вещества, въведени в базата данни, авторът може да определи:

- съотношението на употребите на различни категории терапевтични субстанции: растителни, неорганични, животински и др.;
- най-често използваните терапевтични продукти;
- разпределението на начините на приложение на терапевтичните субстанции.

6. Направена е ревизия на всички връзки във вторичната литература, актуализиран е таксономичният статус на свързаните растителни видове и са идентифицирани 100 растителни таксона в общо 467 медицински употреби в различни източници. Идентифицирани са 66 други продукти с различен

произход, засвидетелствани в общо 265 медицински употреби и разделени в 25 категории. Въз основа на събраната вторична литература върху събрания корпус от извори, както и допълнителна медицинска литература, са идентифицирани повече от 20 патологични състояния като попадащи в даден момент в семантичното поле на съединението *ignis sacer*. В случай на погрешни или необосновани идентификации във вторичната литература се предлагат и обосновават нови хипотези.

7. Съставен е речник от 679 идентифицирани наименования на лекарствени вещества, който включва 415 латински лексеми и 263 техни старогръцки аналози.

8. За първи път се очертава обхватът на термина *ignis sacer* при автори, предлагащи само предписание на терапия. За тези източници досега не са предлагани задълбочени опити за идентификация на заболяването, за което е предназначена терапията.

9. Дисертацията е първото изследване, в което подробно се проследяват и анализират двете различни традиции в развитието на *ignis sacer* до XI век.

5. Заключение

Дисертацията демонстрира задълбочени познания по латински и старогръцки език, ботаническа, фармацевтична и медицинска терминология, както и медицински състояния, свързани с комплекса *ignis sacer*. Тя е обемна не само като брой страници – темата изисква задълбочено познаване на множество антични текстове и вторична литература.

Работата на Босева се фокусира върху автори и текстове от специализирания латински език извън канона, което е в съответствие със съвременните изследователски тенденции в класическата филология. Това диахронно изследване на едно понятие и неговите значения идентифицира патологични състояния, лечебни растения (с техните съвременни таксономични имена) и други терапевтични вещества и процедури.

Ще се радвам, ако по време на защитата кандидатката отговори как е стигнала до извода, че Плиний Стари и Диоскорид не са заимствали един от друг, а са използвали общ източник или източници, които са изгубени. Аргументите, че повечето изследователи са на такова мнение или че близостта във времето на двамата автори е доказателство за подобно заключение, не са достатъчни.

Поради изложените причини считам, че дисертацията и научните публикации в достатъчна степен демонстрират приноса, уменията и компетенциите на кандидатката и отговарят на изискванията на Закона за развитието на академичния състав, Правилника за прилагането му и Правилника за условията и реда условия за придобиване на научни степени и

заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Калина Босева е постигнала поставените в началото на изследването цели. Изследователският анализ е извършен последователно, демонстрирайки научни приноси, които са показателни за резултатите, постигнати в дисертацията.

Всичко това ми дава основание да дам положителна оценка на дисертационния труд и да препоръчам на членовете на уважаемото научно жури да гласуват положително за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в Област на висшето образование 2. Хуманитарни науки, Професионално направление 2.1. Филология – Класически езици (Медицински латински език) на Калина Босева.

София

(Проф. Анастас Герджиков)